

ՀԱՌՐԱՅԻՐ

Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Գ/ն 20 Փարա

Ը. ՏԱՐԻ 4 ՐԱՄԱՋԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1876

Ն. Տ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 21 ԹԻԻ 1883

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՁԵՐՔԵՍՆԵՐԸ

Պուլկարիոյ դէպքը նոր ու ազդու դաս մը եղաւ ներկայ սերնդեան. այս դէպքը թէ ստոյգ ըլլայ պատմուած անդը թուիւնները և թէ չափազանց՝ հաստատեց թէ նոր է այս դաւրը և ունի մարդկութիւնը իրեն պաշտպան խնայող մը անդ թուիւնները դէմ. ունի նաեւ դատաւար մը յանուն անդը թուիւնները աշխարհ խաբողներուն դէմ:

Արդարութիւնն, ըսաւ Պ. Կլատըսթընն ոչ քաղաք, ոչ ազգ, ոչ ցեղ և ոչ կրօնք ունի. ընդհանուր է այն ամեն տեղ. ամենքն անոր կը հետեւին, ամենքն այն կողմէն դարձադրելը Յայանի է թէ Անգղիոյ մէջ երկու կուսակցութիւն կայ, միշտ մին զմիւսը կը քննադատէ. սա կայն արդարութեան սկզբանց վրայ կուսակցութիւններ կը չէ. մէկ և անբաժանելի մէկ. ամբողջ Անգղիա այսօր Պուլկարիոյ խնդրով կգրադի. մէկ մէկէ ունեցած տարբերութիւններն անգթութեանց ճիշտ վիճակը գտնելուն մէջ է. մին չափաւ զանց է կրէ. միւսը չափաւոր. Վիլթօր Հիւկօ ալ կաղաղակէ. թող չափազանց եղած ըլլայ, թող այրածը 100 դիւզ չըլլայ, 30 ըլլայ. թող Պաթաք մէկ օրուան մէջ չսպաննուի. 3 օրուան մէջ սպանուի. սակայն այդ ալ ներքի չէ: Արդ ո՞վ է որ Պուլկարաց ապստամբութիւնը մոռցուց և անգթութեան ձեւ մը ստեղծեց. ո՞վ է որ այսքան տարուան Օսմանեան տէրութեան հաւատարիմ դաշնակիցը Անգղիա անկէ՛ղատեց. ո՞վ է որ զԱնգղիա Րուսիոյ մօտեցուց:

և Պ. Կլատըսթընի յայտարարել տուաւ թէ մեք ծովէն նա ցաւ մաքէն ձեռք ձեռքի տուած և միւս տէրութեանց հետ միացած Եւրոպական Տաճկաստանը հարկատու իշխանութեանց վերածենք. ոչ այլ ոք, բայց եւ թէ Րուսիայէն մեզ իբրեւ նուէր ընծայուած Ձէրքէսները. աւտնք խաղաղ ատեն հանդարտ ժողովուրդք նեղեցին. պատերազմի մէջ կառավարութիւնը. առաջնով օտարին դրդումը դիւրացուցին, վերջնով Օսմանեան զինուց յաղթանակը մոռցուցին. ասոնք լաւ էր որ բընաւ մեր հողը չը գային և այսօրուան վիճակը տեղի չունենար. ասոնք չեն գիտեր ոչ կարդալ, ոչ գրել, ոչ օտարի հետ ապրիլ. ի՞նչ սիրտ կսպասես իր զաւակը քանի մը դահեկանի ծախող մարդէն. ասոնք Աֆրիքայի մէջ կրնան ապրիլ, քան թէ եւրոպական ու ասիական Տաճկաստանը. ասոնցմէ չէր տէրութեան էն վախուկ միջոցին ամբողջ նախարարութիւնը մեռցնելու ելնողն ու մինչեւ մէկ աստիճան յաջողելով ամեն բան տալիս ի վրայ ընողն. սակայն աւելի դեշտ կայ. այս պատերազմը այսօր վաղը և կամ քանի շաբաթէն կամ ամիսէն անցուտ պիտի վերջանայ. ասոնցմէ շատերը թէն պատերազմին մէջ մեռան, բայց մընացածները տակաւին շատ են ու պիտի ետ դառնան. ասոնք կեալուր ջարդած ըլլալու փառաց գաղափարով հպարտացեալ են. ասոնք Տաճկաց միջեռանդ մատեն երես դատած են. ասոնք աւարի ստրու և յաւիքչապիւրու արդէն վտրժուած էին. հիմայ ալ աւելի մեծ վարժութիւն տալին. հիմայ ասոնք երբ վերադառնան՝ ո՞ր պիտի գրկուին. իրենց ա՞ռջի տեղը և

մէջքերնին զէնքո՞վ. վայ է եւ կեր ուրեմն ասոնց հետ ապրելու կոչուող խեղճ Գրիտոնէին՝ թէ Հայ ըլլայ այն թէ Պուլկար. ահա այս է շատերուն մտածմունքը. մեք պաշը պօզուքներու մնապարծութենէն այնքան վախնալու տեղ չունինք, որքան ասոնցմէ ունինք. զի մինչդեռ անոնք քաղաքացի են, ասոնք վայրի են. և միթէ կարելի է որ վայրին ու քաղաքացին մի և նոյն օրէնքով և միեւնոյն տեղ ապրին:

Պ. Կլատըսթըն այս տեսութեամբ և այդ անգթութեանց նորէն չը կրնուելուն փափաքովը յանուն ընդհանուր մարդկութեան և արդարութեան կը պահանջէ որ Պոսնա, Հէրոէք և Պուլկարիա կէս անկախ իշխանութիւններ ըլլան իրենց ներքին գործերը անօրինելու, և Ձէրքէս վայրերն անօրինելու հետ կենակցելէ ազատին. բայց այդ Ձէրքէսները ո՞ր գրկուին. զայդ չը բացաւրեր և հարկաւ Ասիա գրկել միտքը դրած է. սակայն միթէ այդ ընդհանուր մարդկութեան մասը կազմող և այդ արդարութեան կարօտ Հայ մը չը կա՞յ Ասիոյ մէջ՝ որ այդ Ձէրքէսներու կրօնակից չըլլալով այն է հաւանականաբար ատոր վայրենութեանցը զոհ երթալիք մարմինը. եթէ ընդհանուր մարդկութիւն է սորա նախառաւ կը՝ ինչո՞ւ այս կարեւոր կէտը ուշադրութեան չառնել և մէկն ազատելու նպատակաւ միւսը զոհ կուտայ:

Պ. Կլատըսթըն Րուսիոյ հետ ձեռք ձեռքի տալ կառավարկէ. ի՞նչ աղէկ պիտի ըլլար որ համազօր զՐուսիա սա իր ընծաները ետ առնելու, որովհետեւ Տաճկաստան բաւական կշտացաւ ասոնց թէ քաղաքացիա-

կան վարքէն և թէ պատերազմական փառքէն, այնքան որ ասոնց երեսէն Անգղիոյ պէս բարեկամ ազգի մը համակրութիւնը կորսնցուց պատճառ եղաւ անոր դաշնակցութիւնը կորսնցնելու թէն շատ չանցնիր. քօնսօլիաներուն տոկոսները վըճարուիլ սկսելուն պէս կսկսի նաեւ համակրութիւնը և դաշնակցութիւնը:

Անգղիացի նամակագիր մը հետեւեալ գիտողութիւնը կընէ Պ. Կլատըսթընի դէմ Թայմզի մէջ:

«Պ. Կլատըսթըն, կըսէ, երկու առաջարկութիւն կընէ: մին Ասիոյ զինուորաց եւրոպական Տաճկաստան երթալու արդիւն. այս կը նշանակէ թիւրքիոյ դէմ պատերազմ բանալ. երկրորդ՝ Տաճկական կառավարութիւնը բառնալ Հէրոէքի, Պոսնիոյ և Պուլկարիոյ մէջէն:

«Այս երկրորդը խել մը խընդիմներ կը պարունակէ իր մէջ:

«Պուլկարիա բռնելով ի՞նչ կը համկնայ. աշխարհագրական Պուլկարիա. եթէ այսպէս կը համկնայ այն ատեն իւր առաջարկութիւնը իր նպատակին չի ծառայեր, զի այն տեղ ուր այս անգթութիւնը պատահեցան՝ աշխարհագիրք Պուլկարիա չեն կոչեր, այլ Րումէլի կը կոչեն. իսկ եթէ Պուլկարեքէն խօսող գաւառները կը համկնայ՝ այն ատեն աւելի լաւ է բոլոր եւրոպական Տաճկաստանէն բառնալ Տաճկական կառավարութիւնը:

Բաց ասկից, Տաճկական կառավարութեան տեղ ի՞նչ պիտի դնես — հարկաւ ոչ Յունականը. իսկ եթէ Պուլկարական պիտի դնես, ո՞վ ապահովեց ձեզ որ կրնաս նախապատրաստել Տաճ-

կաց և ֆրիստոնէից համար կա-
ռավարութիւն մը՝ Պուլիարիոյ
մէջ գտնուած ցեղերէն դուրս
որ կարենայ ծածկաց չափ լա-
ւելալ :

«Պուլիարները իրենց եկեղե-
ցոյ ղեկը անցեալ դարուն
ցունաց ձեռքը յանձնելէն ի
վեր նուազացան . այդ նուազ-
աութենէն կամաց կամաց բարձ-
րանալու վրայ են , բայց տակա-
ւին իրենց յանձնել ուղած կա-
ռավարութիւնը կարենալ բնե-
լու յարմար չեն :

«Պ. Կլաւաթթիւի դաշտափա-
րաց փոխանակութիւնն այն առ-
տիճանն ընդարձակեցաւ՝ որ ա-
մեն մարդ մէկ մէկ երազ տես-
նելու ելաւ . ևս ալ իմ երազս
ունիմ . սակայն կուղեմ երկու
խօսքով պատասխանել հաճի .
եթէ այդ երազը իրականու-
թեան դառնայ , միթէ ալ ևս
արեւելեան խնդրոյն խօսքը չը՞
պիտի լսեմ :

Մինչեւ հոս յիշեալ նամա-
կագիրը Պ. Կլաւաթթիւի դէմ
խօսելէն պիտի կարծուի թէ
դէմ կը խօսի , սակայն իր ճիշդ
գործածած բառովը կրնանք
ըսել թէ կերպով և ահաւասիկ :

«Սուլթանին կըսէ պահուի
եւրոպական վեհապետ մը ըլ-
լալու տիտղոսը , անոր ամառ-
կան մը կապուի առատ և եւ-
րոպական տէրութիւնք այդ ամ-
ստիանը երաշխաւորեն . այս ը-
նելէն վերջը ծածկատանի բարձր
կառավարութիւնը յանձնուի
Հնդկ Մնգդիացոյ . սակայն
ի՞նչպէս պիտի համադրես ասոնք
թիւրքիա երթալու . Մնգդիոյ
միջոցով տաղտկութենէն կա-
մաց կամաց մեղմելու վրայ են .
ասոնք տառն տարուան մէջ ա-
րեւելքը անանկ կը բարեկար-
դեն՝ որ պատմութիւնը պատ-
մութիւն ըլլալէն ի վեր տեսած
է :

Սակայն ինչ կըսէ եւրոպա-
ասոր . միթէ անկարելի է գըտ-
նել միջոց մը որով եւրոպա գոհ
ըլլայ . կայ մէկը ինչպէս կար ա-
ռաջ որ կրնայ այս չահերը ի-
րարու հետ կապել :

«Սա բարձր դիրք տնեցող
Մնգդիացի մ'է և կրնայ այդ
կառավարութեան գլուխը անց-
նել , բուսիոյ մեծ թոռը , սա
Մնգդիացի մ'է և բուսիոյ հետ
խիստ մօտէն կապուած , նոյն-
պէս նաև կապուած է Գերմա-
նիոյ հետ : Մնգդիոյ , բուսիոյ և
Գերմանիոյ ընդունած այն իշ-
խանք՝ որու Յոյնք մէկ անգամ
իրենց արքայական թագը նուի-
րեցին և որ հիմայ ցունաց թա-

ղաւորին հետ ալ կապուած է ,
Ալեքսանդր և Գաղղիա ալ դէմ
չեն կենար այս առաջարկու-
թեան : Կարելի՞ է որ , կըսէ ,
միլեօնաւոր մարդիկ պաշտօնէ-
հանուին և անխիստանութիւն մը
չեղայ , սակայն իմ առաջարկու-
թեանս համեմատ այդ իշխանը
կրնայ չատ մը ծածիկ հին պաշ-
տօնեաներ գործածել :

Ահա տանցմէ կերելի թէ ի-
րենք ալ շուարած են ինչ բնե-
նուն վրայ՝ միացած ըլլալով մի-
միայն բարեկարգութիւնն ան-
հրաժեշտ ըլլալուն :

ՆԵՐՔԻՆ

Երկուշաբթի օր Բ. Գառը
արտաքոյ կարգի Մէճլիսը խա-
զուամարուեցաւ :

Բ. Միտհաթ բաշայի՝ ի վար-
ձատրութիւն իւր ծառայու-
թեանցը 10000 դշ. ամսականին
յաւելում մը եղաւ :

Շիրքէթի խայրէի ընկերու-
թիւնը արտօնութիւն ստացեր է
20նոց թուղթը՝ որ 26 կընէ՝ 23
դրշ. ի ընդունելու , 2ը գիտենք
թէ այս բացառիկ շնորհին փո-
խարէն՝ յիշեալ ընկերութիւնը
ինչ ծառայութիւն քրած է երկ-
րին :

Կիրիտէն կը գրեն թէ՝ տե-
ղացի հասարակութիւնը հոն
գտնուած ղիւնորական հիւան-
դանոցին մէջ իրենց ծախսքը
բազմիք մը շինել տուեր են՝
տաք ջուրի կարօտ հիւանդները
հրապարակ բազնիքներն երթա-
լէ դադրեցնելու նպատակաւ :

Սօֆիայէն եկած հեռագիր
մը կիմացնէ թէ Սերվիոյ Պէյ-
պուշինկա գլխաւորը երկու սե-
ռէն՝ Շէպիրքէցի գայմագամին
ներկայանալով խնդրեր են որ
իրենց տեղ մը շնորհուի հան-
գիտ ընելու և ոչխորաց ալ
արօտ մը : Գայմագամին հաճու-
թեամբ ընդունեց ասոնց խն-
դիրը և տալահով տեղ մը սահ-
մանեց ասոնց :

Ճէմիլ բաշայէն ամսոյ 3ին
հասած հեռագիր մը կըսէ թէ
5500 Գարաաւաղցիք յարձակե-
ցան կրուտա լեռան մօտ Պէք-
լէի վրայ . կամաւորներն ու
2էյպէկներն դէմ դրին ասոնց
մէկ ժամու չափ . ասիէ վերջը
Գարաաւաղցիք երեք գունդով
յարձակեցան թիթօպի վրայ .
Շապան պէյ անուն կամաւորաց

գլուխ մը ասոր դէմն ելաւ , ո-
րու չը կրնալով դիմանալ Գա-
րաաւաղցիք ետ քաշուեցան 300
մեռեալ թողլով . Օսմանցոյ ոյ
կորուստն աննշան է :

Երեքշաբթի օր Բիւրքէի
խանի մէջ գտնուած ծծումբի
գործարանը բռնկեցաւ , բայց
հասած օգնութեանց վրայ չուտ
մը մարեցաւ :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀՐԱՒԵՐ

ԱՌ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՍ

Ազգ. Ժողովը նիստ ունի
յառաջիկայ ուրբաթ սեպտ.
10 ի Ղալաթիա :

Ատենաք պիտի բացուի
ճիշդ ժամը 6ին և գոցուի 10ին :

Հրաւիրեալ են Երեւոյի
էֆէնտիները՝ իրենց ազդատի-
րական պարտականութիւնը
կատարելու փութալ :

1876 Սեպտ. 7

(ԿԻՖ)

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Քուէարկութիւն Ազգ. ար-
քոյ օրինական բարեփոխու-
թեանց :

2. Պատասխանի վարչութեան
Փափագեան էֆ. Խաչատրեան :

3. Բացատրութիւն և վիճա-
բանութիւն հարստահարու-
թեանց խնդրոյն վրայ Գափա-
մաճեան էֆ. Խաչատրեան նկատ-
մամբ :

4. Վերաքննութիւն Սահմա-
նադրութեան . - վիճաբանու-
թիւն Բ. յօդուածոյ վրայ , որ
է թաղային մատակարարու-
թիւն :

Ատենադպիր

Գ. Յ. Մէլիքեան

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ազգ. Ժողովը վսեմ Ատե-
նապետ բաշայի առաջարկու-
թեամբ Ժողովը բան ունիլը-
րութեան համար Ազգ. վարչու-
թիւնը հետեւեալ հինգ յօդ-
ուածէ կանոնադրութիւնը հաս-
տատելով արժան գտնեց հը-
րատալակիլ զայն ի գործադրու-
թիւն :

Յօդուած 1. Ազգ. Ժողովը
որտէն ունիլը ընդունելու
համար 150 տոմսակ պատրաս-
տուած է , որոց 120ը Պատրի-
արքարանի գիւնտադետին քով
կը պահուին , 20ը Ս. Պատրիար-
քին և մնացեալ 10ը Ատենա-
պետ բաշային քով կը մնան :

Յօդ. 2. Ունիլըրութեան
փոփոք ունեցողները կամ օր
առաջ Ս. Պատրիարքին և կամ
Ատենապետ բաշային կը գիմեն ,

որ իրենց քովի տոմսակներէն
մէկ քանի հատ միայն պահե-
լով , մնացեալները կը յանձնեն
փափաքող անձանց , և կամ Ժո-
ղովը նիստի օրը ժամը 4էն մին-
չ 1/2 Ժողովարանի մերձ գիւն-
տապետին կողմէ կարգեալ և
անոր պատասխանատու յատուկ
պաշտօնէին կը դիմեն և անոր
առջին մասնաւոր ունիլըրու-
թեան տուժարի մը մէջ անուն-
նին արձանագրելով՝ տոմսակ
կընդունին :

Յօդ. 3. Բոլոր տոմսակները
ցրուելէն ետքը՝ ունիլըրու-
թեան փափաք ունեցողները
կրնան Ս. Պատրիարքին և Ատե-
նապետ փաշային դիմել և տոմ-
սակ՝ եթէ կայ՝ կամ մասնաւոր
արտօնագիր խնդրել , Ժողովը
նիստը բացուելէն կէս ժամ ա-
ռաջ :

Յօդ. 4. Ժողովարանի բաց-
ուած ժամանակ՝ տոմսակաւոր
ունիլըրըք տոմսակներն բարա-
պանին ցոյց տուած տեղը կը
ղետեղուին :

Յօդ. 5. Առանց տոմսակի
Ժողովարան մտնել ուղղորդեն
եթէ անաստեն բարապանին
ազգարարութեան , անմիջապէս
արգելանց կենթարկուին և ըս-
տահակաց պատիժ կը կրեն ըստ
օրինաց :

7 սեպտ. 1876

Ի Պարքնի. Հայոց (ԿԻՖ)
Կ. Պօլսոյ

Երէկ Ս. Պատրիարքը, խառն
Ժողովը և Պօլսոյ եպիսկոպո-
սունք Մեծ Եպարդոսին երթա-
լով տեղեկագիր մը մատուցին ,
որով կը խնդրուէր հետեւեալ 7
խնդիրն .

1. Հողային խնդիր ,
2. Քննիչ յոնձնաժողով մը
լիազօր իշխանութեամբ Անատո-
լու երթալու համար , որու Հայ
անդամք Պատրիարքարանէն
ընտրուին ,

3. Տէրէպէլիներու զսպում
պատիժ և աքսոր ,

4. Վանական ստացուածոց
մահիւլէ և տուրքէ ազատու-
թիւն ,

5. Մէլայիպ Տայրէսիին խառն
Ժողով մը հաստատուիլը ,

6. 21 տարին չը լրացուցած
անձանց կրօնափոխութիւնը չըն-
դունուիլը ,

7. Քրիստոնէից վկայութեան
ընդունելութիւնը :

Մեծ Եպարդոսն հաճու-
թեամբ ընդունելով այն տեղե-
կագիրը քիչ օրէն պարտ ու
պատշաճ տնօրինել խոստացաւ :

Երկուշաբթի օր երբ մէկ կողմէն աղղը ինքնաբերաբար հանրագործ մը Մեծ Եպարդոսին դիմելով անոր բարձման պատասխանը կը լսէր՝ անդին խառն ժողովն ալ Ս. Պատրիարք հօր նախագահութեամբը գումարուած սա ալ հարստահարութեան վրայ կը խորհէր և կորոշէր որ վաղը (երէկ) խառն ժողովոյ բոլոր անդամք և Պօլսոյ մէջ գտնուած եպիսկոպոսունք և վարդապետք կանոնաւոր տեղեկագործ մը Մեծ Եպարդոսին դիմեն ու սա հարստահարութեանց բարձումը խնդրեն 10 յօդուածէ բաղկացեալ առաջարկութիւն մը ներկայացնելով :

Տարակոյտ չը կայ թէ Մեծ Եպարդոսը միեւնոյն պատասխանը պիտի տայ և կամ տուած է աղղը դահաճնելու և հարստահարութիւն բառը Օսմանեան բառարանին մէջէն սրբելու նըպատակաւ :

Մեծ Եպարդոսն երկուշաբթի օր ներկայացողներուն ըսած էր թէ հարստահարութիւնն առկից 30 տարի առաջ ինչ վիճակի մէջ որ էր հիմայ 100 ին 20 մնացած է :

Նորին բարձրութեան այս խօսքը շատ ճշմարիտ է և կը յաւելունք թէ՛ այդ քսանն ալ չը պիտի մնացած ըլլար եթէ Պատրիարքի պէս թերթերու տեղ իթիթիհատի պէս թերթեր այսքան տարիներ հրատարակուած ըլլային, որովհետեւ Տաճկական թերթերն գրեթէ այսքան տարիներու մէջ բնաւ օգնութիւն մը չըրին կառավարութեան Յճի դաշնագրութեամբ անոր ստանձնած ծանր պարտականութիւնը դիւրացնելու մասին, չը համազեցին ու չը քարոզեցին Տաճկի ժողովրդեան որ կեանքի գաղափարը մերկանան, չըսին թէ քրիստոնեայ ժողովուրդը Յճէն վերջը քրիստոնեայ կառավարութեանց հաւաքական վերին պաշտպանութեանը տակ են, չը յայտարարեցին թէ՛ քրիստոնէից գանդատի տեղի տալը Եւրոպական քրիստոնեայ ազգաց գանդատանայը տեղի տալ է, այլ պահեցին այս ժողովուրդը այնպէս՝ ինչպէս որ էր, և եթէ այսօր 100ին 80ի իջաւ զեղծումները՝ ատոր մէջ Տաճկական մամուլը գրեթէ բնաւ մաս չունի, այլ կառավարութեան ազդու հրամաններուն չնորհիւն է, աշխարհի ինչ ըլլալը գիտցող պաշտօնէից սմանց աշխատութեամբն է :

Որչափ դիւրին է ժողովուրդ մը կրթելու խոստում տալ, այնչափ դժուար է այդ կրթութեան դործն ի գլուխ հանել մանաւանդ երբ մոլեռանդութիւն ալ կայ :

Ինչ որ ուղեցինք կառավարութեան տուաւ և կուտայ, ուստի խնդիրը մեր ուղեղուն մէջը չէ, խնդիրը Տաճկի հասարակութիւնը կրթելուն մէջն է, այս ալ կառավարութեան տեղի մամուլն դործն է. թերեւ ըսեն՝ մամուլն ալ կառավարութեան ձեռքն է ի Տաճկաստան, ստոյգ է, սակայն միթէ կառավարութիւնը հաւասարութիւն, եղբայրութիւն և անխտրութիւն քարոզող թերթերը երբ պատժած ունի, բաղդերնուս այնպիսի դրիչներ երեւան եկան ժամանակին՝ որ աւելի տպագրական ազատութեան զեղծումներն էին, քան թէ այդ ազատութեան վարդը, ուստի արեւադրութեան այդ կրթելու պաշտօնը կարող ձեռքերու մէջ չը կրնալով դրուիլ՝ գաւառացին անկիրթ մնաց, դժբաղդաւոր միւտիւրներն ալ այս կարգէն են և չէին գիտեր տէրութեան ստանձնած փոփոխ պաշտօնը որ իրենց իշխանութեան տակ դանդաղ գլուղայները կրթէին, ահա այսպէս Օսմանեան աղղին նոր ստանձնած պարտականութեան անսեղեակ մնալէն կառավարութեան դործը դժուարացաւ, մինչդեռ Յճէն առաջ և Եփեսոսի թեման ժամանակ աւելի դիւրին էր, որովհետեւ այն ստեն քրիստոնէից զգայութիւնը յառաջ չէին գացած, այլ գոհ էին երկեւթուր կը կոչուէին, սակայն Յճէն վերջը շաքար խոտացեալ աղղը դարձան, առաջ երբ ծեծ կուտէին, գուցէ զարնող ձեռքն ալ կը համբուրէին և չէին զգար ատոր ծանրութիւնը, բայց հիմայ եթէ ծեծ ուտեն՝ Ինճոն մը կըսեն, ահա այս Ինճոն է բոլոր լուծուելիք խնդրոց բանալին, որնոր Յճը ծնաւ և անկէ առաջ գրեթէ չը կար տէրութիւնը մեր կեանքն ինչքն ու պատիւը պիտի պաշտպանէ, սա մարդն եկեր կեանքիս կողմէն, ինչքն կը յափշտակէ, պատիւս կը բռնարարէ, Ինճոն տէրութեան գլխուր տալ կուզենք փոփոխակի գրամի, չեն ուղեր գլխուր և իրենց արեւմբերկրը պաշտպանելն երեւոտ կուտան, Ինճոն տէրութեան ստորքերնիս կուտանք, քիւրան

ալ տուրք մը կը պահանջէ, Ինճոն եթէ չը տանք քիւրաւին ուղած տուրքը՝ բռնի կը կողոպտէ, Ինճոն, միւլթէզի մին կերթանք, եկու չափէ հունձերնիս և բաժինդ առ ժամանակին կըսենք, չի գար, չառնեք և ետքը կուգայ ծեծելով կառնէ, Ինճոն, տէրութեան հողը մշակողին ձրի է, այս հողը մեր կը մշակենք, բայց չը մշակող մէկը գլխունուս վերեք կեցած այս հողն իմն է, քուկդ չէ կըսէ, Ինճոն տէրութիւնը մեր կրօնքը կը յարդէ, քիւրա մը եկեր մեր խաչը կանպատուէ, Ինճոն, տէրութիւնը խոստացած է քրիստոնէին վկայութիւնը ընդունել, զաւակս մեռցուցած են, ամբողջ գիւղը կը վերկայէ, բայց Տաճկի վկայ չունիմ, ասով զաւակս մեռցնողը անպատիւ կը մնայ, Ինճոն վերջապէս որչափ կուզես շարէ այս ինչունքը, որոց մէկն անգամ չը կար առաջ և չէինք ալ զգար, հիմայ կը գանք, տէրութիւնը մեր զգացումը կը յարդէ, բայց Տաճկի մամուլը մեր այս զգացումը չը հաղորդէր Օսմանեան աղղին ու այդ սամ կուլիւններն ու մոլեռանդութիւններն կը շարունակուին, Խտարէի քէյփիյէ կը տիրէ, Եւրոպական միջամտութեան խօսքեր կը լսան, ապստամբութիւն թիւներ կը ծագին, գանձեր կը վաճառին, կեանքեր կը զահուին, Ինճոն, ահա այս ինչունքն պատասխանը Տաճկական մամուլը պարտական է տալ Օսմանեան ռամկուլութիւնը կրթելով, զի հոն է հարստահարութեան և արեւելեան խնդրոյն բանալին, Աստուած տայ որ Տաճկական մամուլն իսկը զըլալի մը կանուխ գար ու իթիթիհատի պէս թերթերն աւելնալով՝ փոխաքելի անխտրութիւն մը և եղբայրութիւն մը հիմարձակեր երկրին ամեն ճիւղերուն մէջ որ բարձրաստիճան պաշտօնարարներ ձանձրացնելու չը պարտաւորէինք :

—
... Խմբագիր,
Սեպտեմբեր 26ին, Սամաթիոյ թուղին մէջ գամբանական համեռու հանգէս մի կատարուեցաւ :

Հանգուցեալը ծերունու զարդ վարժապետն էր Խիւրայու Յովհաննէս Երարութիւնեանը՝ որ թերեւ փոխաւս երկար տարիներէ հետէ իւր մանկութիւնն ու ծերութիւնը Ստամբուլ Տարին նուիրած էր և հոն նո-

րա տաղերը երգած : Կենդանի շարական մ'էր սա :

Ծերունի մանկավարժը իւր կեանքը աղղային մատաղատի մանկատոյն գատարակուած թեմայէր 30 տարինէն ըէ աւելի : Սամաթիոյ մէջ հարիւրաւոր անձինք՝ ընդ որս ես իսկ՝ նոյն վարժապետէն ուսած են իրենց մայրենի լեզուն ընթերցանութիւնը : 30 տարիէ աւելի աղղային մանկավարժութեան նուիրեալ մի անձի մահն ու յիշատակը իրաւամբ յարգանաց արժանի էր, ինչպէս որ իւր յուզարկաւորութեան հանդիման պատուաւոր բաղմութիւն մի իւր գաղաղին կ'ընկերանար և երգելի մանուկներ նորա մահուան զգալի աղթները կերդէին, նորա՝ որ միշտ երգեր էր կրօնի երգերը :

Իւր վատտակարէի ճակատը տարինելու թշուառութեան խորշումները կը կրէր, որով մահն աւանդ վերջին տարինելու մէջ տառապեցաւ, այլ այս մարդը ճշմարիտ քրիստոնեայ մ'էր և անարտունջ մեռաւ : Իւր հողին թշուառութեան մէջ գոհ և անարտունջ տակաց, մահուան ժամանակ աղանիկի պէս անմեղ յերկին թռաւ :

Օրհնեալ ըլլայ ծերունայն յիշատակը : Իւր կեանքը ամուլ չէր :

Այս առթիւ, Սամաթիոյ զպոստի վաղելի և բողման ընկերութեան իմ խորին շնորհակալիքս կը մատուցանեմ, որ հիւանդին վերջին թշուառ տարիները նիւթապէս փոփոխէ զատ, նորա դամբանական հանգէն ևս յիշատակ երախտեաց իւր ծովաւքը խիտ վայելուց կերպիւ կատարեց :

Կը խնդրեմ, ... Խմբագիր, որ ի յիշատակ մի ծերունազարդ վարժապետի և ի շնորհակալութիւն զպոստի աղղօգուտ ընկերութեան, բարեհաճիք տայն տողերս Զեր պատուական թերթին մէջ հրատարակելով :

Միամ' են,

Կ. Ն. Քիւրէսեան

1876 օգոստ. 28

Սամաթիա

ԴԻԱՄԱԿԱՆ

Կալամ, 8 Սեպտեմբեր	
Երեկ երեկոյ	14-23
Այս օրու օր	14-23
Բարձր գին	14-30
Յաճ գին	14-22

Ա. Զ. Դ.

ԵՐԿՍԵՆԻ ՎԱՐԺ. ԵՐԵՅԵՍՆ

Ի ԿԼԵՏԻՆ-ԲԱՇՍ.

Ժամանակէ մ'ի վեր թաղիս մէջ օրինաւոր երկսեռ վարժարանի մը կարեւորութիւնը խիստ զգալի բլլալուն, թէպէտ շատերը փախաքեր են այսպիսի աղբօգուտ հաստատութեան մը ձեռնարկել, սակայն ծախուց անբաւականութեան համար չեն յաջողեր իրենց նպատակին հասնիլ:

Գրեթէ երկու տարի է որ ամեն զոհողութիւն յանձն առած, Համամ վողոց 17 թիւ քարուկի տունը վարձած եմքի իբրեւ մասնաւոր վարժարան կը շարունակեմք մինչեւ հիմա, ուսանողաց իրենց հասակին համեմատ նախնական գիտելիքներ աւանդելով միայն:

Սակայն հաստատութեանս այս նոր շրջանին ուղեւոր վարժարանիս ուղղութիւն մը տայ եւ բարձրագոյն ուսումներ ալ մտցունել, ինչպէս փիլիսոփայութեան, մաթեմատիքայի ամեն ճիւղերուն, և Հայերէն, Տաճկերէն, Գաղիերէն լեզուաց վրայ Միգրիերէն և զաջնակ աւելցնել, որոց դաստատուններն արդէն պատրաստած եմք, ուստի հարկ համարեցինք ներկայ աղբարտութեամբ հրաւիրել բոլոր աղգասէր թաղեցիքը, որպէս զի փոխանակ իրենց անմեղ զաւակունքը վարժարանիս կից Բողոքականաց դպրոց անուանեալ Ժողովարանը զրկելու, հայկական հարազատ կրօնի, պատմութեան ու լեզուի անվսմոր հայը ջամբող վարժարանս զրկել բարեհաճին, և քաջաբերն բղամեղ մեր տաժանի ձեռնարկութեան մէջ:

Անտարակոյս եմք որ ազգիս Ս. կրօնին և իրենց զաւակաց բարոյական և բնասնական դաստիարակութեանը նախանձախնդիր թաղեցիք անլսելի չը պիտի ընեն մեր սոյն հրաւերը:

Մենք կանխաւ ամեն միջոցի դուրս դրած եմք զաւակաց ծնողքը գոհ ընելու, և ուսումներն աւելցնելու ատեն թոշակներն ընդհակառակն չափաւորած եմք, որպէս զի այս մտքին ալ դժուարութեանէ զերծ բլլան ծնողք:

Գաղղոյիս անօրէնութիւնը և բարձրագոյն կարգի ուսանողաց փիլիսոփայութեան դասը յանձնած եմք Մեծ Թոքոս է-

Ֆէնտի Նազարեանի, որ արդէն ծանօթ է ազգիս իւր հմուտութեամբ ու բազմամեայ արդիւնաւոր աշխատութեամբ:

Վարժարանիս ուսմանց յայտարարին արդէն զատտախտակելով կրնանծնողք կամ ուսանողք վարժարանէսպէտք եղած տեղեկութիւնքն առնուլ:

Հիմնադիր տեսուչ
Թագաւոր փափաղեան

18 օգոստոս. 1876:

Կետիկ բաշա

ՏՕՔԹԵՕՈՒ ՃԷԼԱԼ.

Մասնաւոր դարմանիչ Սրբ. սխալութ Գաղիական ակադի և նոյն կամ որ և է պատճառաւ ծաղում առած ամբողջ ծննդն զական դործարաններու վերաբերեալ հիւանդութեանց:

Ինչպէս ծանուցինք, Տօքթէօն ճէլալին թէ իւր աշակերտութեան ժամանակ և թէ վրկայեալ բժիշկ անուանուելէն վերջը մասնաւոր ուսումն բրած բլլալը թէ Գաղիական և թէ ուրիշ որ և է տեսակ ճննդական դործարաններու վերաբերեալ հիւանդութեանց ճիւղերուն մէջ, և որուն այս միգրիս ունեցած ճարտարութիւնը շատերուն ծանօթ բլլալն զիտնալով, կը ծանուցանենք Արդոյ Հասարակութեան, որ ամեն կիրակի, երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերն ժամը 6էն մինչեւ 10ը հիւանդներ պիտի ընդունի իւր բնականաբար որ է Բերայ Թարլապալի ճաստէսի թիւ 117. և ամեն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը ժամը 6էն մինչեւ 9ը Պահճէգաբու Համիտիյէ թիւ 127էն զէմի կարգը իբիգաբուլ Սինապեան վիջէն էֆէնտիի գեղարանը թիւ 32:

ՅԻՍՈՒՍԻ

ՎԵՐՁԻՆ ՇԱՐԱԹ.

Խաչի ճառ.

և.

Կորուսելոց Յիմարութիւն

Կոթիգի

Խրիսեան Հայրիկ

Ս. Ղ. վէ Եաղմաճեան քիթաղանակէն Եհնիճամիլէ Զիլնիկիլէր ճատտէսինէ 8նու-

մէրօլու թիւ քեանտա, 1 Ֆրանգ ֆիյ իլէ սաթլմադտատըր:

Մահմաւո բաշա պաշքնտա Պէղճի սօդաղքնտա գըյմաճըլար գարշքնտա 8 նումէրօլու ֆօթօկուաֆիսանէտէ, այթը աւետ բէսմ բէք ալէա վէ կայէթ տըգաթլը սուրէթտէ օլարագ 18 զուրուշա թանգիմ օլունուր:

ՍԱՆԴՈՒԻՏ

ԴՇԻՈՅԻ ԵՒ ԿՈՒՍԻ ՀՕՐ

ՍԱՆԱՏՐԿՈՅ

Հայոց Թագաւորի Արշակունւոյ
վախճանն

Կ-Տ

ՉԿՆԻ ՔՍԱՆ ԱՄԱՅ

Դրեաց

Ծեր-Նիկի Գաբրէլ Պապիէն

Աշխարհաբաւ ոտանաւոր գրուած չորս վարագոյրի բաժանեալ:

Կը վաճառի Կ. Պօլիս Ս. Ղ. և Եաղմաճեան գրատունը. Եհնի ճամի վողոց, թիւ 8. գին 75 սանթիմ:

Այս առթիւ կը ծանուցուի նաև թէ հեղինակիս սանդուխտ գժիտի եւ պատարանի անուն տետրակին գինը 1 Ֆրանքի ելած է:

ՀԱՄԱՈՏ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ

Ի Պէտա Դպրոցաց

ՄԷԷԼԷՖ

Մ. Բ. Չօլաքեան

Իբրինճի տէֆա թաղ օլունմուշ տուր

Սաթլըր Սուլթան համամ 14 նումէրօլու Զարգարեան ֆաղրիգասքնտա վէ հէր Էրմէնի քիթաղճըլարտա:

Ֆիյ 5. 72:

ՄԱՆԿՏԻՔ

Հեղինակ

ՇԱՆՖԼԷՕՐԻ

Ընտիր և գողտրիկ երկասիրութիւն մի է այս մանկանց դաստիարակութեան վրայ: Հեղինակը կը նկարագրէ մանկանց այլ և այլ հասակի պահանջումները, խաղերը, հոգեբանական հանգամանքն, անկէջ խիստ ու-

շիմ գաւեր, նուրբ դիտողութիւններ կը հանէ համառօտ, պարզ այլ խմատալից ոճով, և կը հրաւիրէ ծնողքը որ հին ճանրան թողուն ու աւելի բանաւոր եւ օգտաւետ ընթացք մը բռնեն իրենց մանկանց կըրթութեան համար:

Գինն է 2 Ֆրանգ

Կը ծախուի Եհնի ճամի փողոց Զիլնիկիլէր ճատտէսի թիւ 8 Ս. Ղ. եւ Եաղմաճեան գրատունը:

ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Րիգա-փաշա Խան քիւ 1

Վիմագրատունս պատրաստ է ամեն տեսակ այցատոմս, հասցէ և վաճառականական հաշուական խորագրեր խիստ յարգաւորն ընտիր և փայլուն ձեւով շինելու գիւրագին եղանակաւ:

Վիմագրատունս կը խոստանայ իրենդիմող յաճախորդները կարելի եղածին չափ գոհ ընել. և արդէն վիմագրատան տնօրէնը ճանչցողները, բաւական է որ արուեստական ճաշակի տէր ըլլան կը վկայեն թէ ազնիւն ու գեղեցիկ կատարելապէս կըրնան գտնել:

Ուղղը աղատ է անձամբ վիմագրատունս գիւմել և ինքնին ստուգել ու համոզուելու այս ամէնուն ճշմարտութեանը:

Ա. Զ. Դ.

Հայ երկտաւար մը պատրաստ է Պօլսոյ Ալլապին գըպլոյներու մէջ կառավարչութեան պաշտօն վարել և Գեղագրութիւն, գաս տալ, ուղղը պէտք է դիմէ Թալուք Բաղար Եհսիր Բաղար Խանի տակ իրիկճի Միհրան աղային խանութը:

ՏԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒՄՆԱՏՈՒ

ՕԳՍԷՆ ԽՕՃԱՍՍԱՐԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Օ. ԽՕՃԱՍՍԱՐԵԱՆ

ԵՌԻՍՈՒՅԵԱՆ ԽԱՆ ՎԵՐԻ ՅԱՐԿ

ԹԻԻ 7